

Anaximandros

Testimonia DK 12 A, C

Překlad a revize textu je jedním z výstupů předsokratovského semináře na Katedře filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK – Vojtěch Hladký, Zdeněk Kratochvíl, Radim Kočandrlé – a je součástí projektu *Raná řecká filosofie a přírodověda*, GAČR 401/07/0516.

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II,1–2 Marcovich

(1) Anaximandros, syn Praxiadův, pocházel z Miletu. Za počátek a prvek prohlásil bezmezno, aniž by je určil jako vzduch, vodu nebo něco jiného; části se proměňují, avšak celek je neproměnný. Uprostřed leží Země, která zaujímá střed a má tvar koule. Měsíc nesvítí opravdu, je osvětlován Sluncem. Rovněž [řekl, že] Slunce není menší než Země a je nejčistší oheň. Jako první vynalezl gnómón¹ a vztyčil jej na místech zachycujících stín, v Lakedaimónu, jak praví Favorínos v *Rozmanitých příbězích* (fr. 27), [gnómón] ukazoval slunovraty a rovnodennosti. [Anaximandros] rovněž sestrojil [sluneční] hodiny.

(2) Jako první nakreslil obrys země a moře a sestrojil také sféru.² Ze svých názorů utvořil heslovitý výklad, který se dostal do rukou Apollodórovi z Athén. Ten také v *Chronologii* vypráví, že Anaximandrovi bylo v druhém roce 58. olympiády³ 64 let a že pak zanedlouho zemřel. {Jeho mužný věk byl skoro přesně za Polykrata, tyrana na Samu.} Říká se, že když zpíval, děti se mu smály; když se to dozvěděl, tak prý řekl: „Kvůli dětem tedy musíme lépe zpívat.“

Byl ještě jiný Anaximandros, historik a také Miletan, který psal íónským dialektem.⁴

Viz Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* I,13:

Filosofie má od počátku dvě větve: jednu od Anaximandra, druhou od Pýthagory. Anaximandros byl posluchačem Thalétovým; Pýthagoru uvedl do filosofie Ferekýdés. První větev se nazývala íónskou, protože do ní Anaximandra uvedl Thalés, původem Íón, byl totiž z Miletu. Druhá se nazývala italskou po Pýthagorovi, protože ji nejvíce pěstoval v Itálii.

Viz také Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* I,122:

Nyní je třeba promluvit o filosofech, a to tak, že nejprve začneme od filosofie íónské, kterou ukázal Thalés, učitel Anaximandrův.

¹ Kolmá tyč sloužící k měření slunečního stínu, který vrhá.

² Asi model nebeských kruhů.

³ Roku 547 nebo 546 před n. l.

⁴ Viz DK 58 C 6.

A 2 = *Súda*, s. v. Anaximandros = *Alfa* 1986,1–6

Anaximandros, syn Praxiadův, Miletan, filosof; příbuzný, žák a nástupce Thalétův. První objevil rovnodennost, slunovraty a hodiny i to, že Země leží v úplném středu [světa]. Zavedl gnómón a vůbec ukázal základy geometrie. Napsal: *O přírodě*, *Obvod Země*,⁵ *O stálicích*, *Sféra* a některé jiné spisy.

A 3 = Ailiános, *Varia historia* III,17

Anaximandros vedl kolonizační výpravu Miletanů do Apollónie.

A 4 = Eusebios, *Praeparatio evangelica* X,14,11

Thalétovým posluchačem byl Anaximandros, syn Praxiadův, rodem také Miletan. Jako první sestrojil gnómóny k rozpoznání obrátů Slunce, času, ročních období a rovnodennosti.

Viz Hérodotos, *Historiae* II,109:

Sluneční hodiny, gnómóny a 12 dílů dne Řekové poznali od Babylónanů.

A 5 = Plinius, *Naturalis historia* II,31

Říká se, že Anaximandros z Miletu v 58. olympiádě⁶ jako první pochopil sklon zodiaku; to znamená, že otevřel dveře [zkoumání] k věcem. Znamení v něm pak Kleostratos, a jako první Berana a Střelce,⁷ sféru samotnou již mnohem dříve Atlás.

A 5a = Cicero, *De divinatione* I,50,112

Fyzik Anaximandros upozornil Lakedaimonské, aby opustili město a spali ozbrojeni v krajině, protože hrozí zemětřesení. Bylo to tehdy, když bylo celé město zničeno, a když se z hory Týgetu odlomil vrcholek jako záď lodi.

⁵ Podle významu nejspíš: *Mapa Země*.

⁶ Roku 548 až 545 před n. l.

⁷ Viz Kleostratos B 2.

A 6 /1 = Agathémeros, *Geographiae informatio* I,1

Anaximandros z Mílétu, posluchač Thalétův, se jako první odvážil nakreslit obydlený svět na desku. Po něm pak tento nákres zpřesnil Hekataios z Mílétu, muž velmi zcestovalý, takže se to stalo předmětem obdivu.

A 6 /2 = Strabón, *Geographica* I,1,11; p. 7 Casaubon

Eratosthenés tvrdí, že dva první [zeměpisci] po Homérovi byli Anaximandros, známý a spoluobčan Thalétův, a Hekataios z Mílétu. Anaximandros prý jako první vydal zeměpisnou mapu a Hekataios odkázal nákres, o kterém se díky jeho dalším spisům věřilo, že pochází od Anaximandra.

Viz Hérodotos, *Historiae* IV,36:

Směji se však, když vidím, že již mnozí nakreslili obvod Země a nikdo [z nich] to rozumně nevyložil. Malují, jak Ókeanos obtéká dokola Zemi, která je kulatá jako podle kružítko, a Asii dělají stejně velkou jako Evropu.

A 7 = Themístios, *Oratio* 36; 317c

Anaximandros se jako první z Řeků, o kterých víme, odvážil vydat psaný výklad o přírodě.

A 8 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* VIII,70

Když Diodóros z Efesu píše o Anaximandrovi, říká, že s ním Empedoklés soupeřil, když pěstoval tragický patos a oblékal si slavnostní roucho.

A 9 /1 = Simplikios, *In Physica* 24,13

Mezi ty, kteří mluvili o [počátku] jakožto o jednu, jako o pohyblivém a bezmezném,⁸ patří Anaximandros z Mílétu, syn Praxiadův, žák a nástupce Thalétův. Za počátek a prvek toho, co je, prohlásil bezmezno. Jako první dal počátku toto jméno. Říká, že počátkem není ani voda, ani žádný z takzvaných prvků, nýbrž jakási jiná přirozenost, která je bezmezná, z níž vznikají

všechna nebesa⁹ a světy¹⁰ v nich. (B 1) Z těch pak je jsoucím věcem vznik, do toho nastává i zánik, podle nutnosti; navzájem si totiž platí trest a pokutu za [své] bezpráví, podle řádu času.¹¹ Takto to říká slovy dosti básnickými.

Je zřejmé, že když pozoroval vzájemnou proměnu čtyř prvků, neuznal za podklad [ani] jeden z nich, ale něco jiného mimo ně. Podle něj vznik není působen proměnou prvku, ale oddělováním protikladů skrze věčný pohyb. Proto jej Aristotelés zařadil k těm kolem Anaxagory.

A 9/2 = Simplikios, *In Physica* 150,22–24

Anaximandros praví, že protiklady jsou v podkladu, který je neomezeným tělem, a vydělují se z něj. Jako první nazval podklad počátkem. Protiklady pak jsou: teplé, chladné; suché, vlhké; a ostatní.

A 9/3 = Aristotelés, *In Physica* I,4; 187a20 (viz A 16/2)

Další tvrdí, že protiklady se vydělují z jedna, v němž jsou, jak tvrdí Anaximandros a ti, kdo říkají, že je jedno a mnohé, jako Empedoklés a Anaxagorás. I podle nich se totiž všechno ostatní vyděluje ze směsi.

A 9a = Simplikios, *In Physica* 154,14

Theofrastos dává dohromady Anaxagoru a Anaximandra a vykládá to, co říká Anaxagorás, způsobem, že je to možné [pochopit] tak, že podklad je jedna přirozenost. V *Dějínách názorů badatelů o přírodě* píše toto:¹²

„Když to tedy vezmeme takto, zdálo by se, že podle [Anaxagory] jsou látkové počátky bezmezné, jak bylo řečeno, a příčina pohybu a vzniku je jedna. Kdyby se však někdo domníval, že směr všech věcí je jedna přirozenost, která je neomezená jak co do tvaru i co do velikosti, což by se zdálo, že chce říci, pak musí tvrdit, že jsou dva počátky: přirozenost bezmezná a mysl; takže se zcela zdá, že předpokládá tělesné prvky stejným způsobem jako Anaximandros.“

⁸ Viz Thalés A 13.

⁹ *Úranoi* – nebesa, oblohy, světy?

¹⁰ *Kosmoi* – Světy, uspořádání, prvky?

¹¹ Verze překladu B 1: Z jakých věcí pak jsou věci mají svůj vznik, do těch nastává i zánik, podle nutnosti, navzájem si totiž udělují právo i odplatu za [své] bezpráví, podle řádu času.

¹² Theofrastos, *Physicorum opiniones* fr. 4; *Doxographi Graeci* p. 479.

Viz též citát jako část zlomku Anaxagorás A 41, i když z jiného místa Simplikiova textu: *In Physica* 27,11–23.

A 10 = Pseudo-Plútarchos, *Stromata* 2, fr. 179.9–30 Sandbach, v: Eusebios, *Paeparatio evangelica* I,8,1–2

Thalés byl prý první, kdo předpokládal, že počátkem veškerenstva je voda, neboť z ní všechno je a do ní se navrácí.

Po Thalétovi tvrdil jeho druh Anaximandros, že bezmezné je příčinou vznikání a zanikání veškerenstva. Praví, že z něj se odloučila nebesa¹³ a vůbec veškerá světová uspořádání,¹⁴ jež jsou bezmezná.

Dále řekl, že zánik a tím spíše vznik se děje z bezmezného aiónu,¹⁵ protože se všechna tato [uspořádání] navracejí.

Řekl také, že Země je podoby válcové, a že její hloubka je třetinou její šířky.

Říká pak, že **to, co plodí**, se při vzniku tohoto světa odloučilo z věčného tepla a chladu, a z něj vyrostla kolem vzduchu, který je okolo Země, jakási planoucí sféra, **jako kůra kolem stromu**.¹⁶

Když se tato sféra odlámala a uzavřela do jakýchsi kruhů, ustavilo se Slunce, Měsíc a hvězdy.

Kromě toho říká, že člověk se původně zrodil z živočichů jiného druhu, protože ostatní živočichové se brzy sami živí, pouze člověk potřebuje být velmi dlouho kojen. Proto by se neudržel při životě, kdyby takový byl už od počátku.

Toto jsou názory Anaximandrovy.

A 11 = Hippolytos, *Refutatio* I,6,1–7 Marcovich

(1) Thalétovým posluchačem byl pak právě Anaximandros. Anaximandros, syn Praxiadův, Milet'an.

¹³ *Úranoi* – nebesa, oblohy, světy?

¹⁴ *Kosmoi* – Světy, uspořádání, prvky?

¹⁵ *Ex apeirú aiónos* – z bezmezného aiónu, života, věku?

¹⁶ V tomto a v následujícím odstavci považujeme některá slova za původní Anaximandrové výrazy, které nejsou součástí žádného zlomku B, proto je značíme tučně.

Verze překladu tohoto odstavce:

Říká pak, že **to, co rodí** teplo a chlad, se při vzniku tohoto světa odloučilo z toho, co trvá, a z něj vyrostla kolem vzduchu, který je okolo země, jakási planoucí sféra, **jako kůra kolem stromu**.

Za počátek jsoucích věcí prohlásil jakousi přirozenost bezmezna, ze které vznikají nebesa a kosmy v nich. Tato přirozenost je prý (B 2) trvalá a nestárnoucí a obklopuje všechny kosmy. Mluví také o čase jakožto o vymezeném vzniku jsoucích věcí, tak jejich zániku.

(2) Anaximandros tedy řekl, že apeiron je počátkem a prvkem jsoucích věcí, když jako první nazval počátek tímto jménem. Jemu je vlastní trvalý pohyb, během něhož dochází k tomu, že vznikají nebesa.

(3) Země se volně vznáší, aniž by byla něčím držena. Setrvává tak, neboť její vzdálenost je od všeho stejná. Její podoba je okrouhlá, oblá, (B 5) podobá se kamennému sloupu; na jedné z jeho ploch chodíme, druhá je pak protilehlá.

(4) Nebeská tělesa jsou jako kruh ohně, odloučily se z ohně, který byl v kosmu, a obklopil je vzduch. Jsou však průduchy, jakožto jakési póry na způsob píšťaly, kterými se nebeská tělesa ukazují. Proto také uzavřením těchto průduchů dochází k zatměním.

(5) Měsíc se podle uzavření nebo otevření oněch průchodů ukazuje jednou jako přibývající, jindy ubývající.

Kruh Slunce je 27 krát větší než kruh [Země], †...† Měsíce. Slunce je nejvýše, nejnižší jsou kruhy stálic †...†.

(6) Živé bytosti vznikají [z vlhka] vypařovaného působením Slunce. Člověk pak vznikl původně podobný jinému živočichovi, totiž rybě.

(7) Vítr vzniká, když se ze vzduchu vyloučí nejjemnější páry, a jakmile se shromáždí, dají se do pohybu.

Deště vznikají [z páry], kterou země vydává působením Slunce.

Blesky, když vítr vyletí z mraků a rozdělí je.

Anaximandros se narodil ve třetím roce 42. olympiády.¹⁷

Viz Anaximandros Fr. 25 Mansfeld = *Turba philosophorum* 110,15 Ruska.

A 12 = Hermiás, *Irrisio gentillium philosophorum* 10 Hanson

Jeho [Thalétův] spoluobčan Anaximandros říká, že věčný pohyb je nejstarším počátkem vlhkého, a že věčným pohybem se jedny věci rodí a jiné zanikají.

A 13 = Cicero, *Academica priora* II,37,118

[Anaximandros] totiž pravil, že přirozenosti je vlastní bezmeznost, z níž se vše rodí.

Viz Pseudo-Aristotelés, *De Melisso, Xenophane, Gorgia* 2,10; 975b21–27 = Melissos A 5: Nadto není nic, co by bránilo tomu, aby veškerenstvo bylo ve svém tvaru jakousi jednou podstatou, jak říkají jednak Anaximandros, jednak Anaximenés, z nichž první tvrdí, že veškerenstvo je voda, zatímco druhý, Anaximenés, že je to vzduch; i všichni ostatní, kteří usoudili, že veškerenstvo je v takovémto smyslu jedno. A toto pak [různými] podobami, množstvím i malostí a tím, že se stává řidším a hustším, vytváří mnohé a [počtem] nekonečné věci, které jsou a které se dějí, a činí z nich celek.

A 14 /1 = Áetios I,3,3 Diels-Kranz

Anaximandros z Miletu, syn Praxiadův, říká, že bezmezno je počátkem jsoucích věcí, neboť z něj všechno vzniká a do něj všechno zaniká. Proto se také rodí bezmezné kosmy a znovu zanikají do toho, z čeho vznikají.

Říká, že [bezmezno] je proto neomezené, aby v žádném ohledu neustávalo vznikání, které je jím zakládáno. Mýlí se však, protože neříká, co to bezmezno je, zdali je to vzduch, voda, země, nebo nějaké jiné těleso. Mýlí se, když mluví o látce, avšak aktivní příčinu pomíjí. Bezmezno totiž není nic jiného než látka. Látka však nemůže být skutečností, pokud nepřistoupí aktivní činitel.

A 14 /2 = Aristotelés, *Physica* III,7; 207b35

Bezmezno je příčinou jakožto látka a jeho bytím je privace, jeho podkladem o sobě je to, co je spojitě a vnímatelné. I všichni ostatní zjevně užívají bezmezno jako látku. Proto je též absurdní mít bezmezno za obklopující a ne za obklopané.

A 14 /3 = Aristotelés, *Physica* III,8; 208a8

Vždyť k tomu, aby neustalo vznikání, není nutné, aby smyslově vnímatelné těleso bylo nekonečně aktuálně. Je totiž možné, že zánik jednoho je vznikem jiného, neboť veškerenstvo je omezené.

A 15 = Aristotelés, *Physica* III,4; 203b6

¹⁷ Roku 610 před n. l.

Neboť všechno buď je počátkem, nebo je z nějakého počátku. Není však žádný počátek bezmezna, neboť by pak [počátek] byl jeho mezí. Dále je [bezmezno] jak nezrozené, tak nezanikající, pokud je jakýmsi počátkem. Protože to, co vzniká, nutně postihne konec, a každý zánik má svůj konec. Proto jak říkáme, tento [počátek] nemá počátek, ale zdá se, že on sám je počátkem jiných věcí, že všechny věci objímá a řídí; jak říkají ti, kdo vedle bezmezna nepředpokládají jiné příčiny, například mysl nebo lásku. A bezmezno je božstvím, (B 3) neboť je nesmrtelné a nehynoucí, jak praví Anaximandros a většina badatelů o přírodě.

Důvěra, že je nějaké bezmezno, pochází u těch, kdo to zkoumají, ponejvíce z pěti [důvodů]: z času, neboť ten je bezmezný;

z dělení velikostí, neboť bezmezna užívají matematici;

dále tím, že vznik a zánik nastane pouze v tom případě, že bezmezno je tím, odkud se odebírá to, co vzniká;

dále tím, že to, co je omezené, je vymezené vůči něčemu, takže pokud se vždy nutně vymezuje jedna věc vůči jiné, nemůže existovat žádná mez.

Zcela nejdůležitější důvod je však ten, který působí obecnou obtíž každému: neboť kvůli tomu, že naše myšlení neustává [v dalším postupu], zdá se být bezmezným i počet a stejně tak matematické velikosti a to, co je vně nebes. Kdyby bylo vně [nebes] bezmezno, zdálo by se, že existuje bezmezné těleso a světy.

Viz Aristotelés, *Physica* III,4; 203a16:

Všichni ti, kteří mluví o přirozenosti, předpokládají, že bezmeznem je jakási jiná přirozenost takzvaných prvků, např. voda, vzduch nebo to, co je mezi nimi.

Viz Platón, *Phaedo* 106b1–2:

Což není nutné takto mluvit i o nesmrtelném? Jestliže je nesmrtelné a nehynoucí, je pro duši nemožné, aby hynula, když by na ni šla smrt.

A 16 / 1 = Alexandros z Afrodisiady, *In Metaphysica* 60,8

Ke svým zkoumáním přidal [Aristotelés] také názor Anaximandra, který předpokládal, že počátkem je prostřední přirozenost mezi vzduchem a ohněm, nebo vzduchem a vodou; neboť se [tam] mluví obojím způsobem.

(Podle edice DK jde prý o chybný Alexandrův výklad těchto míst Aristotela: *De caelo* III,5; 303b 12; *Metaphysica* I,7; 988a30. Proti tomu viz Aristotelés, *Physica* I,4; 187a12–20 = A 16 / 2.)

Viz Aristotelés, *De caelo* III,5; 303b10:

Někteří totiž předpokládají pouze jeden [základní prvek], podle jedněch je to voda, podle jiných vzduch, u dalších zase oheň. U některých je to cosi jemnějšího než voda, avšak hustšího než vzduch, co, jak říkají, objímá všechna nebesa [*úranoi*, světy] a je bezmezná.

A 16 /2 = Aristotelés, *Physica* I,4; 187a12–20

Jak však tvrdí badatelé o přírodě, jsou dva způsoby [výkladu]. Jedni se totiž domnívají, že [živlové] těleso, které je podkladem, je jedno, ať už některé ze tří [živlových těles], nebo jiné, které je hustší než oheň a jemnější než vzduch. Ostatní věci se podle nich rodí zhušťováním a zředováním, čímž vznikají mnohé věci. Toto jsou protiklady, obecně vzato nadbytek a nedostatek, stejně jako když Platón mluví o velkém a malém, až na to, že podle Platóna těmi protiklady je látka, kdežto tvar je jedním,¹⁸ zatímco podle badatelů o přírodě je látka jedno v základu a protiklady jsou rozdíly a formy. Jiní si však myslí, že protiklady se vydělují z jedna, v němž jsou, jak tvrdí Anaximandros. (A 9 /3)

A 16 /3 = Aristotelés, *Physica* III,5; 204b22

Bezmezná těleso však nemůže být ani jedno a jednoduché, ani – jak někteří [Anaximandros] tvrdí, něco mimo prvky, z čeho se prvky rodí, – ani vůbec [nemůže být]. Jsou totiž někteří, kteří za bezmezná považují toto, a nikoli vzduch nebo vodu, aby ostatní [prvky?] nezanikly působením jejich bezmeznosti. [Prvky] jsou totiž navzájem protikladné, například vzduch je chladný, voda vlhká, oheň zase teplý. Pokud by jeden z nich byl neomezený, ostatní by už zanikly. Proto tvrdí, že [bezmezno] je něco jiného, z čeho tyto [prvky vznikají].

Viz Aristotelés, *Metaphysica* XII,2; 1069b19 = Anaxagorás A 61 /1:

Všechno vzniká ze jsoucího, totiž z toho, co je v možnosti, zatímco z nejsoucího se nic neuskutečňuje. A toto [to v možnosti] je ono Anaxagorovo jedno – neboť to je lepší výraz než jeho „všechno pospolu“ i než Empedokleova a Anaximandrova směs, a jak říká Démokritos.¹⁹

A 17 /1 = Augustinus, *De civitate Dei* VIII,2

Domníval se totiž, že věci se nerodí z jediné věci, jako podle Thaléta z vlhkosti, ale že se rodí každá ze svých vlastních principů. Věřil, že tyto principy jednotlivých věcí jsou bezmezná a že dávají vzniknout bezpočetným světům a všemu, co v nich povstává. O těchto světech se domníval, že se tu rozpadají, tu opět vznikají, nakolik každý z nich svým věkem mohl trvat, aniž by při takovémto vytvoření věcí cokoli připisoval božské mysli.

¹⁸ Jde o nauku o vymezení jednotce a neurčité dvojici?

¹⁹ Následuje Démokritos A 57.

A 17 /2 = Simplikios, *In De caelo* 615,13

Anaximandros, spoluobčan a druh Thaléta, (...) jako první předpokládal bezmezno, aby [je] mohl použít k přehojným vznikům. A jak se zdá, Anaximandros předpokládal i neomezené kosmy a každý z těchto kosmů je z takového neomezeného prvku.

A 17 /3 = Áetios I,7,12 Diels-Kranz

Anaximandros prohlásil bezmezná nebesa²⁰ za bohy.

A 17 /4 = Cicero, *De natura deorum* I,10,25

Anaximandrovo mínění však je, že bohové se rodí v dlouhých intervalech vzniku a zániku, a že jsou nespočetnými světy. Avšak jakého jiného boha můžeme chápat my, než věčného?

A 17 /5 = Áetios II,1,3 Mansfeld–Runia

O světě:

Anaximandros, Anaximenés, Archeláos, Xenofanés, Diogenés [z Apollónie], Leukippos, Démokritos, Epikúros a jeho učitel Métrodóros [učí, že] bezmezná [nesčíslné?] světy jsou v bezmeznu napříč tím, co je kolem.

A 17 /6 = Áetios II,1,4 Mansfeld–Runia

O světě:

Z těch, kdo tvrdili, že jsou neomezené [nesčíslné?] světy, Anaximandros [říká, že] jsou od sebe navzájem stejně vzdáleny.

A 17 /7 = Áetios II,4,7 Mansfeld–Runia

Zda je svět nepomíjející:

Anaximandros, Anaximenés, Anaxagorás, Archeláos, Diogenés [z Apollónie] a Leukippos [říkají, že] svět je podroben zániku.

A 17 /8 = Simplikios, *In Physica* 1121,5

²⁰ *Apeirús úranús* – bezmezná nebesa, nesčíslné světy?

Neboť ti, kdo předpokládali, že světy jsou co do svého množství nekonečné, jako následovníci Anaximandra, Leukippa, Démokrita a později Epikúra, předpokládali také to, že vznikají a zanikají do nekonečna. Říkali, že zatímco vždy jedny vznikají, jiné zanikají, a že je věčný pohyb, neboť bez pohybu není vznik nebo zánik.

A 17a = Áetios II,11,3 Mansfeld–Runia

O nebi, jaká je jeho podstata:

Anaximandros říká, že je ze směsi tepla a chladu.

A 18 /1 = Áetios II,13,7 Mansfeld–Runia

Jaká je podstata nebeských těles, planet a stálic:

Anaximandros [říká, že to jsou] okrouhlé zhuštěniny vzduchu plné ohně, vydechující na některých částech ústími plameny.

A 18 /2 = Áetios II,15,6 Mansfeld–Runia

O pořadí nebeských těles:

Anaximandros, Métrodóros z Chiu a Kratés říkají, že nejvýše v pořadí je ze všech nebeských těles Slunce, po něm pak Měsíc, a pod nimi stálice a planety.

A 18 /3 = Áetios II,16,4 Mansfeld–Runia

O oběhu a pohybu nebeských těles:

Anaximandros tvrdí, že jsou unášena těmi kruhy a sférami, na kterých je každé [z nich] umístěno.

A 19 = Simplikios, *In De caelo* 471,1

[Aristotelés] tedy říká, že „tyto věci musí být zkoumány na základě toho, co se týká astronomie“. Tam se totiž o pořadí planet, o jejich velikostech a vzdálenostech mluví důkazně. Anaximandros jako první vynalezl výklad o velikostech a vzdálenostech [planet], jak vypráví Eudémios (fr. 95 Sp.), který pýthagorejcům připisuje, že jako první [objevili jejich] pořadí. Velikosti a vzdálenosti Slunce a Měsíce dodnes poznáváme tím, že jako výchozí bod pochopení bereme zatmění. A právě tento postup pravděpodobně objevil Anaximandros; zatímco velikosti a vzdálenosti Merkura a Venuše zjišťujeme díky jejich elongacím [?].

A 20 = Plinius, *Naturalis historia* XVIII,213

Hésiodos tvrdí, že ranní západ Plejád nastává, když se naplňuje podzimní rovnodennost; Thalés tvrdí, že se tak děje 25. dne od rovnodennosti, Anaximandros, že 31. dne.

A 21 /1 = Achilleus Tatios, *Isagoge* 19,16

Někteří, mezi něž patří Anaximandros, říkají, že [Slunce] vydává světlo a má tvar obruče [kola]. Jako je totiž uvnitř obruče [kola] dutý střed, od něhož se rozšiřují paprsky k obvodu kola, stejně tak i Slunce tím, že vysílá světlo z dutiny, působí, že se paprsky rozšiřují a svítí v kruhu ven. Někteří pak říkají, že Slunce vysílá světlo jakoby z píšťaly, z dutého a úzkého místa, jakoby blesky.

A 21 /2 = Áetios II,20,1 Mansfeld–Runia

O podstatě Slunce:

Anaximandros [tvrdí, že sluneční] kruh je 28krát větší než Země, je podobný vozovému kolu, má dutou obruč plnou ohně. Na jednom místě se skrze ústí ukazuje oheň, (B 4) jako skrz píšťalu blesku. A toto je Slunce.

A 21 /3 = Áetios II,21,1 Mansfeld–Runia

O velikosti Slunce:

Anaximandros říká, že Slunce je stejně velké jako Země, avšak kruh, ze kterého má průduch a na němž je nesen, je 27krát větší než Země.

A 21 /4 = Áetios II,24,3 Mansfeld–Runia

O zatmění Slunce:

Anaximandros říká, že nastává, když je ústí průdechu ohně uzavřeno.

A 22 /1 = Áetios II,25,1 Mansfeld–Runia

O podstatě Měsíce:

Anaximandros říká, že kruh [ve kterém vyzařuje Měsíc] je 19krát větší než Země. Je podobný vozovému [kolu], které má dutou obruč plnou ohně, tak jako sluneční kruh. Leží šikmo, jako onen [sluneční]. Má jeden průduch jako píšťala blesku. Fáze [zatmění?] nastávají podle otáčení obruče.

A 22 /2 = Áetios II,28,1 Mansfeld–Runia

O osvětlení Měsíce:

Anaximandros, Xenofanés a Bérósos říkají, že má vlastní světlo.

A 22 /3 = Áetios II,29,1 Mansfeld–Runia

O zatmění Měsíce:

Anaximandros [říká, že zatmění Měsíce nastává], když je ústí, které je na kole, uzavřeno.

A 23 /1 = Áetios III,3,1 Diels-Kranz

O hřměních, blýskáních, hromech, blescích a o smrštích:

Anaximandros [říká], že toto všechno nastává z vanutí (*pneuma*). Když je totiž vanutí obklopeno hustým oblakem, stlačené vyrazí pro svou útlost a lehkost; tehdy působí protržení [oblačného obalu] hřmot a trhlna podél černí mračna působí záři.

A 23 /2 = Seneca, *Naturales quaestiones* II,18

Anaximandros všechno odvozoval od vanutí. Hromobití, říká, je zvuk mraku zasaženého [vanutím]. Proč jsou však [hromobití] různá? Protože i samo vanutí je různé. Proč hřmí i za jasného nebe? Protože tehdy [vanutí] vyrazí hustým vzduchem, který se roztrhne. A proč se někdy neblýská, ale hřmí? Protože vanutí, které je slabší, nestačí na plamen, stačí však na zvuk. Co je tedy ono blýskání? Pohyb vzduchu, který se roztrhává a padá dolů, tento pohyb odhaluje mírný oheň, který nedokáže vyjít. A co je blesk? Dráha prudšího a silnějšího [?] vanutí.

A 24 = Áetios III,7,1 Diels-Kranz

Anaximandros [říká], že vítr je proud vzduchu, když se to nejjemnější a nejvlhčí v něm působením Slunce dává do pohybu a vypařuje.

A 25 = Áetios III,10,2 Diels-Kranz

Anaximandros [říká], že (B 5) Země se podobá kamennému sloupu, na jedné z jeho ploch † [chodíme, druhá je pak protilehlá].²¹

A 26 /1 = Aristotelés, *De caelo* II,13; 295b10

Jsou však tací, kteří tvrdí, že Země setrvává v klidu díky rovnováze; jako Ze starých myslitelů Anaximandros. Nic, co je usazeno ve středu a je stejně vzdálené od krajů, se nemůže pohybovat spíše nahoru, dolů nebo do stran. Současně je nemožné, aby se to pohybovalo v protikladných směrech, takže nutně setrvává v klidu.

A 26 /2 = Theón ze Smyrny, *De utilitate mathematicae* 198,18

Anaximandros říká, že Země se vznášá a že se pohybuje kolem středu světa.

A 27 /1 = Aristotelés, *Meteorologica* II,1; 353b6

[Referát o íónské meteorologii:]

[Říkají] totiž, že celá oblast v okolí Země byla dříve vlhká [nebo: byla prvotní vlhkostí], byla však vysušena Sluncem. To, co se vypařilo, prý způsobuje vanutí a obraty Slunce i Měsíce, zatímco to, co zůstalo, je moře. Proto se domnívají, že vysoušením se [moře] zmenšuje a nakonec že jednou úplně vyschne.

A 27 /2 = Alexandros Afrodisiady, *In Meteorologica* 67,3–11

Někteří z nich totiž říkají, že moře je zbytkem prvotní vlhkosti. Neboť oblast, která je kolem Země, je vlhká; později se určitá část této vlhkosti působením Slunce vypařuje a z ní vznikají vanutí a obraty Slunce i Měsíce. Neboť vysvětlují jejich obraty pomocí těchto par a výparů. A kde je pro ně vlhkosti dostatek, kolem toho je nechávají otáčet. Zbytek vlhkosti v prohloubených místech Země je moře. Proto se také stává působením Slunce pokaždé menším tím, že se vysouší a nakonec jednou vyschne. Tento názor zastával Anaximandros a Diogenés [z Apollónie], jak tvrdí Theofrastos.²²

A 27 /3 = Áetios III,16,1 Diels-Kranz

²¹ Viz Anaximandros A 11,3.

²² Theofrastos, *Physicorum opiniones* fr. 23; *Doxographi Graeci* p. 494.

Anaximandros říká, že moře je zbytkem prvotní vlhkosti, jejíž větší část oheň vysušil, zbytek pak proměnil vyžehnutím.

A 28 = Ammianus Marcellinus, *Historiae* XVII,7,12

Anaximandros říká, že v zemi, která působením nesmírné suchosti tepla vysychá, nebo zase po vlhku z dešťů, se otevírají dosti velké štěrbiny, do nichž seshora proniká prudký a silný vzduch. Skrze tyto štěrbiny hýbe mocné vanutí zemí, která se otřásá ve svých základech. A z této příčiny dochází k zemětřesení v dobách vypařování, nebo působením nesmírného rozlití nebeských vod. Proto staří básníci a teologové nazvali Neptuna [Poseidóna], pána vlhké podstaty, Zemětřasem (*Ennosigaión, Sisichthón*).

A 29 = Áetios IV,3,2 Diels-Kranz

Anaximenés, Anaximandros, Anaxagorás a Archeláos tvrdili, že přirozenost duše je vzdušná.

A 30 /1 = Áetios V,19,4 Diels-Kranz

Anaximandros [říká], že první živočichové se zrodili ve vlhku a že je obklopovala ostnatá **kůra**. V dalších generacích²³ vystupovali na sušší místa, a když se kůra rozlamovala, po krátký čas přežívali.²⁴

Viz Hippolytos, Refut. I,6,6 = A 11,6; viz také závěr A 10.

Viz Gordon Lindsay Cambell, *Strange creatures*, London 2006.

A 30 /2 = Censorinus, De die nat. 4,7

Anaximandros z Mílétu si představoval, že z ohřáté vody a země vznikly buď ryby, nebo živočichové velmi podobní rybám. V nich se lidé zformovali a [jejich] zárodky byly zadržovány

²³ Verze překladu:

S přibývajícím věkem (...)

Řecký text neumožňuje rozlišit, zda je řeč o přibývajícím věku živočichů, či o přibývajícím věku světa.

²⁴ Verze překladu:

(...) žili po krátký čas jiným způsobem.

uvnitř až do puberty. Teprve tehdy praskli a vystoupili z nich muži a ženy, kteří už byli schopni se sami živit.

A 30 /3 = Plútarchos, *Quaestiones convivales* VIII,8,4; 730e

Ti, kdo pocházejí od starého Helléna, obětují rovněž rodnému otci Poseidónovi, neboť se stejně jako Syřané domnívají, že člověk se zrodil z vlhké podstaty. Proto také uctívají rybu jako bytost stejného rodu a stejného původu [verze překladu: a také soukojence], přičemž filosofují adekvátněji než Anaximandros. Ten totiž netvrdí, že lidé a ryby pocházejí ze stejných rodičů, ale že se lidé původně zrodili v rybách a byli a vyrůstali v nich, jako je tomu u žraloků, a teprve když se dokázali sami o sebe postarat, tehdy z nich vystoupili a uchytili se na zemi [doslova: zmocnili se země]. Proto jako oheň stravuje dřevo, ze kterého se vzňal a které je jeho matkou a otcem, jak řekl ten, kdo vložil Kéykovu svatbu do Hésiodova díla (fr. 158; 177), stejně tak Anaximandros tím, že označil rybu za společného otce a matku lidí, ji zakázal jíst.

Viz Plútarchos, *De sollertia animalium* 33; 982a (a jinde).

C 1 = *Scholia Dionysii Thracis* 183,1

Za vynálezce písmen někteří, jako třeba Eforos v druhé knize, považují Kadma. Jiní pak nikoli za vynálezce, nýbrž za toho, kdo u nás rozšířil vynález Foiníčanů (...) Pýthodóros (...) a další říkají, že písmena přinesl Danaos. Dosvědčují to i mílétští spisovatelé Anaximandros, Dionýsios a Hekataios, které Apollodóros uvádí v *Katalogu lodí*.